

રમાનંદના ધર્મોચ્છેદક વિચારો.

ધર્મ-એ ત્રણ, જૈન ધર્મના મૂળ તત્ત્વો સામે
જો જગાડી તેના મૂળના વિનાશક પ્રયત્નો.

પ્રથમ આવૃત્તિ: પ્રત ૫૦૦૦

બીજી આવૃત્તિ : પ્રત ૫૦૦૦

લેખક અને પ્રકાશક:
પ્રભુદાસ બેચરદાસ પારેખ.

ભાઈ પરમાનંદનો પ્રશ્ન આજે વર્તમાનપત્રોનો એક જાતનો ખોરાક થઈ પડ્યો છે અને તેથી તે પ્રશ્નને અંગે યોગ્ય વિચારણા કરનાર નિવેદન જાહેર જનતાની જાણ માટે બહાર પાડવાનો પ્રસંગ ઉપસ્થિત થતાં અમારા વિચારો નીચે પ્રમાણે બહાર પાડીએ છીએ.

૧. વાતાવરણમાં ક્ષોભ.

જૈન મુનિ સંમેલન પછી લગભગ તદ્દન શાંત પડી ગયેલા વાતાવરણ પછી ખીજ યુવક પરિષદના પ્રમુખ તરીકેના મી. પરમાનંદના ભાષણથી જૈન સંઘમાં ફરીથી અશાંતિનાં મોજાં ઉછળવા લાગ્યાં છે. એ ભાષણે લાખો જૈનોનાં હૃદય ઉપર આઘાત કરનારી ચોટ લગાવી છે અને ઘણું જ દિલ દુખાવ્યું છે, જેથી વાતાવરણ એકદમ આપોઆપ ખળભળી ઊઠ્યું છે.

ભાષણો અને લખાણો અનેક તરેહના ઘણીવાર થયા જ કરતા હોય છે. પરંતુ નજીવી કે નાની નાની બાબતો તરફ જૈન સંઘ ધ્યાન ન આપતાં ઉપેક્ષા જ કરે છે. પરંતુ અસાધારણ સંજોગો ઉપસ્થિત થતાં તે તરફ શ્રી જૈન સંઘને ધ્યાન આપવું પડે, એ સ્વાભાવિક છે.

૨ શ્રી જૈન સંઘની શાંતિની આહવાન અને કર્તવ્ય.

જૈન સંઘમાં હરહંમેશ શાંતિ રહે અને દરેક જૈનો પછી તે સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક કે શ્રાવિકા ગમે તે હોય તે સધળા પોતાની ધર્મ પ્રવૃત્તિ યથાશક્તિ શાંતિથી ચાલુ રાખી શકે, તેમના ધર્મ આચરણમાં વિક્ષેપ ન પડે, ધર્મ ઉપરથી તેમનું ચિત્ત ડોળાય નહીં, ધર્મમાં અશ્રદ્ધાળુ બને નહીં, તેને માટે શ્રી સંઘ સદા જાગૃત રહે છે, અને શાંત વાતાવરણ રાખ્યે જાય છે. શાંત વાતાવરણ એ ધર્મ આરાધનાનું એક મુખ્ય અંગ છે, તેથી તે હરમોગે જાળવે છે. અશાંતિનું લેશમાત્ર કારણ ઉભું તો થવા ન દેવું, પણ થતું હોય તો તેને દાબી દેવું, આ તેની પરાપૂર્વની ઇતિહાસ પ્રસિદ્ધ રીત છે.

અલખત શ્રી સંઘને—

૧. જૈનોમાં ધર્મ પ્રવૃત્તિ શાંતિપૂર્વક ચાલે છે કે નહિ ?

૨. જૈનેતર સમુદાય કે વ્યક્તિ તરફથી ધર્મ કે ધાર્મિક સ્થાનકોને કાંઈ પણ આઘાત પહોંચે છે કે નહિ ?

૩. જૈન સંઘની અંતર્ગત સમુદાય કે વ્યક્તિ તરફથી ધર્મને કાંઈ પણ આઘાત પહોંચે તેમ છે કે નહિ ?

આ ત્રણ બાબતો તરફ ખાસ ધ્યાન આપવું પડે છે. જૈનોમાં ધર્મપ્રવૃત્તિઓ બરાબર ચાલે તેને માટે અનેક ઉત્તેજન આપનારી પ્રવૃત્તિઓ સંઘ ચાલુ રાખે છે.

ખીજા પ્રકારના સંજોગોમાં સલાહ, સમાધાન, ધનવ્યય, સંધિ, કરારો, શુદ્ધિબળ, શ્રમ, વખતનો ભોગ, સ્વાર્થ ભોગ વિગેરેથી કામ લઈ જેમ બને તેમ ધર્મના આઘાતો નિવારે છે. દરેક જમાનામાં સંઘ આ પ્રમાણે કરતો આવ્યો છે. તેમાં પણ જેમ બને તેમ સાદા

અને ટુંકા પગલાંથી ચાલતું હોય તો આગળ વધવામાં આવતું નથી. એમ કરીને પણ શ્રી સંઘ શાંતિને ટેકા આપે છે.

ત્રીજા પ્રસંગમાં પણ સામાને પોતાની ભૂલ સુધારવાની, સુધરવાની તથા ધર્મમાં સ્થિર થવાની ઈચ્છા રાખે છે.

૩. જૈન સંઘ એક પણ જૈનને વિના કારણગુભાવવા તૈયાર નથી હોતો.

જૈન માનસનું વલણ સાધર્મિક પ્રત્યે સગાં સંબંધી, કુટુંબી કરતાં પણ વધારે ચાહના ભર્યું હોય છે. આપણે માનીએ છીએ કે—અનંત પુણ્યરાશિથી પ્રાપ્ત થયેલ જૈન ધર્મ મળ્યા પછી તેમાંથી એક પણ વ્યક્તિ ખસે તે આપણને નથી ગમતું. આપણે ખસેડવા તૈયાર તો નથી હોતા, પણ તે ખસતો હોય તો પણ તેને સ્થિર કરવાની બુદ્ધિ થાય છે. પંજાબી કે મારવાડી, ગુજરાતમાં કે દક્ષિણમાં એક સરખું માન પોતાના સાધર્મિકને ત્યાં પામી શકે છે. સાધર્મિકવાત્સલ્યોમાં ગરીબ કે તવંગરનો ભેદ લેશમાત્ર પણ રાખવામાં આવતો નથી. આ આપણા જૈન માનસની સામાન્ય પરિસ્થિતિ છે. તો પછી એક પણ વ્યક્તિને ઓછી કરવાને જૈન સંઘ કોઈ પણ કાળે લેશમાત્ર પણ તૈયાર જ કેમ હોય ? હોઈ શકે જ નહિ અને હોવો જોઈએ પણ નહિ. માણસ માત્ર ભૂલને પાત્ર છે. તેવી વ્યક્તિઓ પણ પોતાની ભૂલ સમજે, યોગ્ય માર્ગે વળે, તેવા પ્રયત્નો કરીને ધર્મમાર્ગથી ખસી પડેલાને ધર્મમાર્ગમાં સ્થિર કરવાની આપણે વૃત્તિ ધરાવતા હોઈએ છીએ.

પરંતુ જ્યારે એવી જીદી વ્યક્તિઓ તરફથી આપણા જીવન સર્વસ્વ સરખા, પ્રજા જીવનમાં વહેતા ધાર્મિક જીવનના પ્રવાહ ઉપર ઈરાદા પૂર્વક અસહ્ય ફટકો લગાડવામાં આવે છે, ત્યારે જ જૈન સંઘને તે તરફ ખ્યાલ આપવો પડે છે, અને તેને માટે યોગ્ય કરવું પડે છે.

એટલે જૈન સંઘ શાંતિ જ જાળવે છે, શાંતિ ચાહે છે. તેને અશાંતિ કર્મ પાલવે તેમ નથી. અશાંતિ કોઈને પોષાય તેમ નથી, કારણ કે તેને માથે પોતાના સંઘની, તીર્થંકર ભગવંતોએ કથન કરેલા, ગણધર ભગવંતો, પૂર્વધર મહાત્માઓ અને મહાન જ્ઞાની આચાર્ય ભગવંતો વડે સન્મનાયેલા તથા વિવેચાયેલા ધર્મમાર્ગની અને એકંદર જગતના તમામ પ્રાણીના હિતની જવાબદારી છે. માટે જ તે શાંતિ ચાહે છે અને અશાંતિના તત્ત્વો દૂર કરવાને તત્પર રહે છે. આ સ્થિતિ ભૂતકાળના અને વર્તમાનકાળના દરેક પ્રસંગોમાં ચાલી આવે છે.

૪. ભાઈ પરમાનંદના ભાષણે આગની ચિણ્ગારી ફેંકી ભડકો કર્યો છે.

ભાઈ પરમાનંદે પોતાનું ભાષણ, જૈનેતર પણ ન કરે તેવું એક જૈન તરીકે ધર્મના મૂળમાં ધા કરનારું કર્યું છે. સમતોલ મગજના સમજી અનેક જૈનોએ એક અથવા બીજી રીતે તે ભાષણનો વિરોધ કર્યો છે. તેની આવી રીત સૌને ખુશી છે, લાજને બદલે હાની કારક સમજાઈ છે. પરમાનંદનું ભાષણ કેવળ ઉગ્ર કે અશાંતિ ભર્યું છે એમ નથી. મતભેદના સ્વરૂપનું કે વિચાર અથવા વાણી સ્વાતંત્ર્યનો પડઘો પાડનારું છે એમ પણ નથી, પરંતુ જૈન ધર્મ અને એકંદર આર્ય ધર્મોની ઈમારત જે પાયા ઉપર ખડી છે તેના મૂળ ઉપેરી

નાખનાઈ છે, માટે ભયંકર છે. માટે તેણે લોકોનાં હૃદય ઉપર ચોટ લગાવી છે, માટે વાતા વરણ ખળભળ્યું છે, માટે અશાંતિ થઈ છે, એમ તેના પક્ષકારો પણ જૈન સમાજમાં જાણે ખળભળાટ મચાવનાર તરીકે તે બાષણને કહ્યું છે.

તેના શબ્દો માત્ર ઉગ્ર ભાષા પુરતા નથી, પણ ધર્મ અને તેના સાધનો સામે ખળવો જગાડવાને ઉશ્કેરનારા છે. અને વિનાશક રચનાઓમાં પ્રજાના ભોળા લોકોને દોરી જઈ વિનાશ લાવી મુકનારા છે. અનેકમાંથી માત્ર એકાદ બે નમુના નીચે આપીએ છીએ.

“આ ખુંધું દૂર કરવા માટે આપણામાં લડાયક વૃત્તિ જોઈએ; આપણો કાર્યક્રમ પણ લડાયક જોઈએ; પ્રથમ આપણું ખળ એકત્ર અને સંયોજિત કરવાનું અને પછી હલ્લો જ લઈ જવાનો, સામેના પક્ષની સત્તાના કીલ્લા સર કરવાના અને ધાર્યા કાર્યક્રમનો સ્વીકાર કરાવીને જ નિરાંતે બેસવાનું. દાખલા તરીકે—આજે આપણામાં એક વિચાર સ્ફુર્ત્યો છે, અને ચોતરફ સત્કારવા પણ લાગ્યો છે કે દેવમંદિરમાં થતી આવકનો ઉપયોગ સમાજહિતના કાર્યમાં જ થવો જોઈએ; મંદિરના અને મૂર્તિના શણગાર બંધ થવા જોઈએ અને મંદિરના સાદા નિભાવથી બચત રહેતી રકમમાંથી વિદ્યાલયો, સસ્તા ભાડાની ચાલીઓ, આરોગ્ય-ભુવનો, દવાખાનાઓ વિગેરે પરીપકારી સંસ્થાઓ ઉભી થવી જોઈએ, તેમજ અત્યારે સૌથી વધારે મુંઝવતી બેકારી દૂર કરવાની યોજનાઓ ગતિમાં મુકાવી જોઈએ. પણ આમ વાતો અને ચર્ચા કર્યો બીજા પચાસ વર્ષ સુધી પણ કાંઈ નિપજવાનું છે ખરું? આજે એવી કેટલીયે બાબતો છે કે જ્યાં દલીલોને સમજાવટને અવકાશ જ નથી. ખૂબ ખળ એકઠું કરો અને તેના દબાણ વડે સત્તાધારીઓને તેમજ સ્થિતિયુસ્તોને પદબ્રજ કરો. તોજ ધારી દિશાએ આગળ વધી શકાશે.”

મુનિસમ્મેલન મારફત દેવદ્રવ્યના નિર્ણય ઉપર કોઈપણ જૈનને જૈન તરીકે ચર્ચા કરવાનો અધિકાર રહ્યો નથી. છતાં તેનો દાખલો આપી હલ્લા લઈ જવાની વાત સ્પષ્ટ ધર્મ વિરુદ્ધની છે જ.

“પૂજા કરો; તપ કરો; જપ કરો; સર્વ પ્રવૃત્તિથી બંધાઈ પાછા હટો; સગાં કાનાં અને વહાલાં કાનાં? સમાજ શું અને દેશ શું? સંસાર માત્ર અસાર છે; જીવન ક્ષણભંગુર છે. ઉપવાસ કરો અને ધન્દિયોનું દમન કરો. આ પ્રકારનો આપણા જીવનને નિરસ બનાવે, નિષ્પ્રાણ બનાવે, મદોત્સાહ બનાવે એવો ધર્મોપદેશ ચોતરફથી ધર્મગુરુઓ આપી રહ્યા છે.”

આ વાક્યોમાં ધર્મના અગોનો મુનિઓ ઉપદેશ આપે તેને અયોગ્ય કાર્ય ઠરાવે છે.

જેને હાલના લોકો પરિવર્તન કહે છે. વાસ્તવિક રીતે, તે પરિવર્તન એટલે વિનાશ છે. તેની બે રીતો છે.

૧ વસ્તુને સીધે સીધી તોડી નાંખવી. અને બીજી રીત—

૨ તેને બદલે બીજી વસ્તુ ગોઠવી દેવી.

બંને રીતો મૂળ વસ્તુનો નાશ કરનાર છે. આ બન્નેય રીતો અજમાવનાઈ બાઈ પરમાનંદના ઉચ્છેદક વૃત્તિથી ભરેલું બાષણ અશાંતિ જગાવે તે સહજ છે.

ભાઈ પરમાનંદના ધર્મેચ્છેદક વિચારો.

દેવ, ગુરૂ, અને ધર્મ એ ત્રણ જૈનધર્મના મૂળતત્ત્વો સામે બળવો
જગાડી મૂળના વિનાશક પ્રયત્નો.

૧ ક્રાંતિપ્રિય યુવક બંધુઓ અને બહેનો !

ભાષણની શરૂઆત કરતાંજ ઉપર પ્રમાણેના સંબોધનમાં ક્રાંતિ શબ્દ તોફાન અને ઉત્થલ પાત્થલ સૂચવે છે. અને તેની અનેક સાબિતીઓ આખા ભાષણમાં સ્થળે સ્થળે મળી રહે છે.

મુંબઈથી નિવેદન બહાર પાડનારા ધારાશાસ્ત્રીઓ માત્ર મૌલિક વિચારણા સૂચવનાર આ ભાષણ છે એમ કહીને તેની તોફાની વૃત્તિનો બચાવ કરે છે—જે સ્પષ્ટ પક્ષપાત છે. વસ્તુસ્થિતિ જે હોય તે સ્પષ્ટ કણુલ કરવી જોઈએ. એમ ન કરવાથી બનને રીતે અન્યાય થાય છે. જન સમાજને ખરી હકીકત જાણુવા ન મળે તેથી જન સમાજને, અને ભાષણ—કારનો જે આશય હોય તેને ખોટા રૂપમાં મુકવાથી ભાષણકારને પણ અન્યાય થાય.

ભાષણકાર પોતે જ કહે છે કે “બળ એકદુ” કરવું, અને પછી હલ્લોજ લાઇ જવો અને કિલ્લા સર કરવા. આપણામાં લડાયક વૃત્તિ જોઈએ.” વિગેરે વિગેરે ભાવાર્થના અનેક વાક્યો ભાષણમાં સ્પષ્ટ રીતે વપરાયા છે. તો પછી તે માત્ર આચાર અને વિચારો ઉપર મૌલિક વિચારણા છે એમ કહી તેના ઢાંકપીછેડો કરવો એ જન સમાજને સ્પષ્ટ અન્યાય છે. અને ભાષણ કર્તા સ્પષ્ટ કહે છે કે “હલીલો અને ચર્ચાને હવે અવકાશ નથી.” તેમ છતાં તેવા ભાષણને માત્ર વિચારણા કહેવી એ ભાષણકારને પણ અન્યાય કરવા બરાબર છે. ભાષણ ક્રાંતિ, તોફાન, ઉત્થલ પાત્થલ, પાયા ઉખેડનાર અને મૂળેચ્છેદ માટે ઉશ્કેરનાર છે, એમાં સંશય નથી. ઉપરાંત, નિવેદન બહાર પાડનારાઓની બીજી પણ નબળાઈઓ જણાઇ આવી છે. સ્થાનકવાસી અને દ્વિગંબરભાઈઓની સહી કરાવવામાં શ્વે. જૈન સદ્-ગૃહસ્થોનો ટેકો નથી, તથા વકીલ બેરીસ્ટરોના નામ શ્રવણ કે-દર્શનથી ડરવાનો જમાનો ગયો છે, તે બે બાબતો પણ તેઓના ધ્યાન બહાર રહી છે.

સુધારક નામ ધારણ કરનાર વર્ગ પ્રથમ પ્રજાપ્રિય થવાને “આપણા આચાર વિચારમાં યોગ્ય વિચારણાની જરૂર છે, પછી સુધારણાની જરૂર છે, પછી સડેલો ભાગ કાપી નાંખવાની જરૂર છે, અને પછી ક્રાંતિની જરૂર છે.” એમ ક્રમે ક્રમે પોતાના વિચારો બહાર જોડે મુકતો આવ્યો છે. પરંતુ તેના મૂળમાં પ્રથમથીજ તોફાન હતાં, અને છે.

ક્રાંતિ એટલે શું ? એમ પ્રશ્ન થશે, ક્રાંતિ એટલે—મૂળ વસ્તુનો સીધો સીધો નાશ કરવો અથવા મૂળ વસ્તુને ઠેકાણે બીજી બળતીજ મુકી દઇને મૂળ વસ્તુનો ક્રમે ક્રમે નાશ કરવો.

આ ભાષણ ક્રાંતિકાર હોવાથી જૈન સંઘમાં અશાંતિ જગાડે એ સ્વાભાવિક છે.

૨. અમદાવાદના જૈનોમાં બળવો જગાડવાની વાતો.

અમદાવાદ શહેર જૈનપુરી છે. જે અમદાવાદ જૈન ધર્મનો તમામ વહોવટ લગભગ સંભાળે છે. અમદાવાદમાંથી દરવર્ષે લાખો રૂપીઆ જુદા જુદા ક્ષેત્રમાં અનેક રીતે ખર્ચાંબેજ

નય છે. અમદાવાદની પ્રગતિ જાપે પોતાની વાહવાહ ચડાવવી પસંદ નથી. દહેરાસરોથી માંડીને દરેક ક્ષેત્રોમાં અને જૈન જૈનેતર અનેક ગરીબોને જીવંતજીવંત ખાતાંઓમાં તથા શહેરમાં અને શહેરની બહાર દરવર્ષે લાખોનો ગુપ્ત પ્રવાહ વહેજ નય છે. તેમજ ખીજ અનેક રીતે બુદ્ધિશાળી અને દેશના ઘણા ભાગ ઉપર લાગવગ તથા પોતાના સુવાસની જાપ પાડનાર અમદાવાદ એકજ ભારતનું મુખ્ય શહેર છે. સત્તા અને ખીજ સાધનોનો જોઈએ તેવો ટેકા નહીં છતાં આખા જગતમાં વ્યાપારી કુનેહ અને સૂક્ષ્મ બુદ્ધિ ચાતુર્ય અનેક રીતે હજી અમદાવાદ જળવી રહેલ છે. છેલ્લા કેટલાંકે દશકાઓ થયા દરેક ઠેકાણે કુસંપના અખાડા જામ્યા છતાં અમદાવાદ પોતાનામાં સારી રીતે સંપ અને પોતાની એકતા, તથા પરસ્પર માન જળવી રહેલ છે. આવા એક સુસંગઠિત અને પરોપકાર વૃત્તિવાળા શહેરની ભાઈ પરમાનંદે ભાષણની શરૂઆતમાંજ નિંદા કરી છે. તેના તરફ અનેક કટાક્ષો કર્યા છે આ તેમની વસ્તુસ્થિતિની અજ્ઞાનતા અને તોફાની વૃત્તિ સ્પષ્ટ સૂચવે છે.

અમદાવાદ જૈનપુરી તે જૈનપુરીજ છે. પરંતુ તેને એક તરફ જૈનપુરી તરીકે કબુલ કરી, ખીજ તરફ તેની નિંદા શરૂ કરી છે.

સ્થિતિચૂસ્તતાને એક મોટું દૂષણ માની લઈને તેના ઉપર અનેક પ્રહાર કર્યા છે.

સ્થિતિચૂસ્તતા એટલે શું ? તેજ હજી સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યું નથી, અમદાવાદ સ્થિતિ ચૂસ્ત છે કે નહિ તે નક્કી કરવામાં આવ્યું નથી, પરંતુ અમુક પરિસ્થિતિને દોષરૂપ માની લઈ, તેને સ્થિતિચૂસ્તતાનું નામ આપી તેના ઉપર પોતાના કટાક્ષો ચલાવ્યા છે. આ કટાક્ષોમાંથી હિંદુસ્તાનના સઘળા સંધોનું અમદાવાદ તરફ માન, આજુદજી કલ્યાણજીની પેઠી, મંદિરો અને તીર્થોના વહીવટ, સાધુ સંસ્થા વિગેરેમાંનું કોઈ બચી શકેલ નથી. અને એ ભાઈ જૈનપુરીમાં બળવો જગાડવાની ઇચ્છા દર્શાવી ભાષણમાં આગળ વધે છે. જૈનપુરી હોવું એજ અમદાવાદનો મોટો ગુનહો. ભાઈ પરમાનંદની નજરે ચઢેલ છે. ભાષણમાં આગળ ઉપર સત્તાધારીઓને અને સ્થિતિચૂસ્તોને પદબ્રષ્ટ કરવાની વાત કરી છે, તે પણ મુખ્ય-પણે અમદાવાદનેજ લાગુ પડે છે. કારણકે તેના માનેલા અર્થમાં સ્થિતિચૂસ્તતાનું તે મુખ્ય ધામ છે. આમ જોતાં ભાઈ પરમાણંદની ઇચ્છા અમદાવાદના જૈનોને જૈન ધર્મ પાળતા અટકાવી દેવાની અને ન અટકે તો તેની સામે બળવો જગાડવાની ભાઈ પરમાણંદની ઇચ્છા જણાઈ આવે છે.

૩. વાણી સ્વતંત્રતાને નામે ખોટો ખયાલ.

ભાઈ પરમાણંદ જૈન તરીકે-જૈન ધર્મથી વિરૂદ્ધ બોલવાને કે વિચારવાને બિલકુલ સ્વતંત્ર નથી. જો તેઓ જૈન છે, તો જૈન ધર્મના સિદ્ધાંતો, આચરણ અને ચાલતા આવતા જૈન સંઘના વહીવટને માન આપવા બંધાયેલા છે. તેમાં યોગ્ય સુધારા વધારા સૂચવી શકે છે. પણ તેના મૂળ ઉદ્દેશ અને કીડથી વિરૂદ્ધ તેનો ઉચ્છેદ કરવાની વૃત્તિથી બોલવા વિચારવા કે લખવાનો હક્ક ધરાવી શકતા નથી.

સુ અને હિતકારક વાણીને દરેક કાળમાં સ્વતંત્રતા હોય જ. પણ ગમે તેવી વાણી કે વિચારને કોઈ પણ જમાનામાં સ્વતંત્રતા હોય જ નહીં. આ યુગ વાણી સ્વતંત્રતાનો છે પણ તેની આગળ સુ કે હિતકારક એટલા વિશેષજો ઉમેરવાની જરૂર છે. નહીંતર કોઈ માણસ

નકામી કોઈ માણસને એકાદ ગાળો દે, કે તેના વિરૂદ્ધ ખોટો ગંદો પ્રચાર કરે, તેનો પણ અચાવ વાણી સ્વાતંત્ર્યના બાના નીચે થઈ શકશે કે ?

૪. ભાવનગરના સંઘની કસોટી

ભાઈ પરમાણુંદને અમદાવાદના સંઘની સત્તા કંચુલ હોય કે ન હોય, તે વાત બાબુએ મૂકીએ. પણ અમદાવાદમાં બળવો જગાડવા અને ધર્મોચ્છેદક વિચારો બહાર મૂકવા અમદાવાદમાં જવાની અને આવવાની પરવાનગી કયા સંઘે આપી હતી ? કઈ સત્તાની રૂએ કયા સંઘના આશ્રય નીચે આ પગલું તેમણે ભર્યું છે ? તે કેમ જાહેર કરતા નથી ?

અમારી સંપૂર્ણ ખાતરી છે કે દરેક જૈન સંઘો જૈન ધર્મના રક્ષક છે. અને સંઘ સત્તાને માનનારા છે. સંઘનું માન અને પરસ્પર હિત જાળવનારા છે. તે કદી આવી પરવાનગી આપે નહીં. તેમજ આવું પગલું પસંદ પણ ન કરે.

છતાં એટલું તો જરૂર આશ્ચર્ય થાય છે કે—અમદાવાદમાં આવીને અમદાવાદના જૈનોનું અપમાન કરવા છતાં, ધર્મ વિરૂદ્ધ ધર્મનો મૂલોચ્છેદ કરનારૂં ભાષણ કરવા છતાં ભાવનગરના સંઘના પેટનું પાણી પણ કેમ ચાલતું નથી ?

કદાચ સંભવ છે કે ભાવનગરનો સંઘ અમદાવાદના સંઘની રાહ જોતો હોય. આવી બાબતોની ઉપેક્ષા કરવાનું ભાવનગરના સંઘને બીજાનું કાંઈ પણ કારણ હોય, તેમ જણાતું નથી.

ધણા ન્યાયાધીશો અને રાજ્યોએ પોતાના એકના એક ગુન્હેગાર પુત્રનો પક્ષ કર્યા વિના કેવળ ન્યાયના માર્ગને જ અનુસરવાના ધણા દાખલા ઇતિહાસમાંથી મળે છે. ભગવાન મહાવીરદેવે પોતાની પુત્રી પ્રિયદર્શના અને ચારિત્રપાત્ર જમાઈ જમાલિની દરકાર રાખ્યા વિના સંઘની પવિત્રતા જાળવી હતી. પાપ આચરણ કરનાર પોતાના આત્માનું બચાડે છે. તેના કરતાં પાપને સાફ જાણી તેનો પુણ્ય તરીકે ઉપદેશ આપનાર બીજા અનેકનું હિત બચાડે છે. માટે તે અતિ ભયંકર હોય છે.

૫. દેવતત્ત્વ ઉપર કટાક્ષો.

મંદિરો અને મૂર્તિઓના શણગાર બંધ થવા જોઈએ. દેવદ્રવ્યનો ઉપયોગ દેવતત્ત્વને બદલે બીજા કામોમાં ખર્ચી નાખવાનો, ધર્મશાસ્ત્ર અને આચાર્યોના નિર્ણયથી વિરૂદ્ધ દિશામાં પ્રચારક અને દેવદ્રવ્યની ઉચ્છેદક લડાયક વૃત્તિ બંધો ઉપદેશ આપ્યો છે વિગેરે. વેરઝેર ન થાય તે ખાતર ઘંટ, પત્થર, કે આંગી, ટીલા, ચક્ષુના કે મંદિરોની માલિકી કે વહીવટી હક્કના ઝઘડા કરવાને બદલે બધું આપી દેવાની ભલામણમાં તીર્થ અને મંદિરો ઉપર કોઈ આક્રમણ કરે અને તેમ કરીને પડાવી જાય તો તેને તે આપી દેવાની ભલામણ કરે છે. આ બધા શબ્દો અને વિચારણા દેવતત્ત્વ તરફના અણગમમાંથી જન્મેલ છે.

આજે પ્રજા જે કાંઈ નીતિ રીતિમાં વર્તે છે, અને ધર્મનું પ્રવર્તન ચાલે છે તેનું મુખ્ય કારણ તીર્થંકરભગવંતોનો ઉપદેશ છે. જે કે એ તીર્થંકરભગવંતો શરીરથી અત્યારે વિદ્યમાન નથી. પરંતુ તેઓ પોતાના ઉપદેશની અસરથી ધર્મિષ્ઠ લોકોની ધાર્મિક આચરણા રૂપે આ જગતમાં વિદ્યમાન છે, અને ચારે તરફ તેનો પ્રભાવ વિસ્તરેલો જોવામાં આવે છે. આવા

મહાન તીર્થંકરોના એ ઉપકારોથી ભક્તિમાં આવેલા ભક્તને તેઓનો સત્કાર કરવાના સાધન દ્વારા તરીકે જગતમાં મંદિરો અને મૂર્તિઓનું અસ્તિત્વ છે. મહાન તીર્થંકરોની અસાધારણ વિશિષ્ટતા અને અસાધારણ ઉપકાર જોતાં પ્રજા વિવિધ રીતે તેના સત્કારના—પૂજના પ્રકારો યોજે તે ન્યાયસર અને ફરજરૂપ છે. શ્રી તીર્થંકરભગવંતોના ગુણો અને ઉપકાર અમાપ છે, તેથી તેની પૂજના—સત્કારના પ્રકારો પણ અમાપ છે. તે દરેક પ્રકારો ધાર્મિક જીવનમાં આગળ “વધવાનું” મોટામાં મોટું અવલંબન છે. ધાર્મિક જીવનમાં પ્રજા જેમ વધે તેમ તેનું વ્યાવહારિક જીવન પણ આગળ વધેજ. અર્થાત્ પ્રજાના હરેક પ્રકારના યોગ્ય જીવનનો આધાર આ રીતે તીર્થંકરભગવંતો ઉપરજ રહે છે. ત્યારે તેના મંદિરો અને મૂર્તિઓ તરફનો કટાક્ષ સીધો તીર્થંકરો અને તેમના ઉપદેશ ઉપર જ ચાલ્યો જાય છે.

આજના જડવાદને અનુસરવું એ સુધારો કહેવાય છે, અને તીર્થંકરોના ઉપદેશને યથા-શક્તિ અનુસરવું તેને જ આ લોકો સ્થિતિચુસ્તતાનું નામ આપે છે, અને તેને દૂષણ રૂપ ગણાવે છે. નબળામાં નબળા જૈનથી પણ તીર્થંકરોના ઉપદેશ પ્રમાણેનું વર્તન છોડવું કેમ બની શકે ?

૬ ગુરૂત્ત્વના મૂળમાં ઘા.

જૈન સાધુનું જગતમાં વ્યક્તિત્વ ત્રણ રીતે છે.

૧. તેનો વેશ.

૨. તેનો તીર્થંકરના ઉપદેશ અનુસાર ત્યાગનો ઉપદેશ.

૩. અને પોતાની ત્યાગ તથા મુમુક્ષુતાના ઉદ્દેશ વાળી સ્વયં આચારણી.

તે કહે છે કે “વેશ પૂજની મોહિનીમાંથી લોકોને મૂકત કરવા જોઈએ.” બાહ્ય વેશ બદલવાની જરૂર નથી.” વિગેરે વાક્યોથી જૈન સાધુઓને જૈન સાધુવેશ જરૂરનો નથી એમ કહે છે.

“પૂજ કરો. તપ કરો. જપ કરો, સંસાર અસાર માનો વિગેરે આપણા જીવનને નીરસ અને નિષ્પ્રાણ બનાવે તેવો ઉપદેશ ધર્મશ્રુત્યો આપી રહ્યા છે.” અર્થાત્ સાધુઓએ આ ઉપદેશ પણ બંધ કરવો જોઈએ અને બીજોજ ઉપદેશ આપવો જોઈએ. આમ કહીને તીર્થંકરોનો ઉપદેશ આપવાનું બંધ કરવા કહે છે.

“એકંદર જૈન સાધુઓનું ત્યાગી જીવન અવ્યવહાર અને નિરૂપયોગી છે. એ સાધુ જીવન સાધુઓની સ્વતંત્રતા અને ઉપયોગિતા હરી લે છે તેથી તે મૌલિક સંશોધન માગે છે.” કેવળ ત્યાગી તથા મુમુક્ષુનો સત્કાર તથા ભક્તિ તો કરવા નહીં પણ તેને આહારાદ પણ ન આપવું અર્થાત્ એવા ત્યાગી અને મુમુક્ષુઓને પણ ભૂખે તરફે મરવા દેવા આમ કહીને ત્યાગ અને મોક્ષ માર્ગને બંધ કરવાનું કહે છે. અને સાધુસંસ્થાનું મૌલિક સંશોધન એટલે પૂર્વકાળથી ચાલી આવતી સાધુસંસ્થાનો નાશ જ સૂચવે છે. પહેલાં તો એમ કહેતા હતા કે અમૂક સાધુઓ ખરાબ છે. સાધુસંસ્થામાં અમૂક સડો છે. તે દૂર થવો જોઈએ. હવે કહે છે કે—એ સંસ્થા મૂળથીજ ન જોઈએ; કારંક બીજુંજ જોઈએ, એમ કહીને મુળથી જ સંશોધન એટલે મુળથી જ ઉચ્છેદ સૂચવે છે. તે કહે છે:—“તેથી કેવળ ત્યાગી અને મુમુક્ષુઓને પણ પોષવાના જરૂર નથી.”

રાષ્ટ્રિય જ્વજ વંદનની ક્રિયામાં માત્ર એક કાષ્ટ દંડ અને વસ્ત્ર ખંડ સિવાય બીજું શું હતું? તેને વંદન પણ એક જાતની વેશ પૂજા તો છે. કહેવામાં આવશે કે—“ તેમાં દેશ-સેવાની ભાવના, દેશ ખાતર સ્વાર્થ ભોગની ભાવના કેન્દ્રિત છે. ” તો આ તરફ પણ “ તેવા જૈન મુનિ વેશમાં ત્યાગ, સંયમ અને મહાન પુરુષોની ઉન્નત ભાવનાઓ કેન્દ્રિત છે માટે તે પૂજ્ય અને આદરણીય છે. ”

જેમ દેશસેવાને નામે દેશસેવકાના ટોળામાં ઘુસી ગયેલા બદમાશો અને સ્વાર્થી લોકોને યથાયોગ્ય રીતે ઉઘાડા પાડવા સામે કોઈનો એમત ન જ હોય, તે જ પ્રમાણે વેશની પાછળ નાટક ભજવનારાઓને યથાયોગ્ય રીતે ઉઘાડા પાડવા સામે પણ કોઈને વાંધો ન હોય. બન્નેમાં વ્યક્તિઓના દોષને લીધે દેશસેવા અને તેના યોગ્ય સાધનો જેમ ખોટા ઠરતા નથી, તેમજ મુનિવેશ પણ ખોટો ઠરતો નથી. વ્યક્તિના દોષનો સામે કટાક્ષને બદલે સીધો વેશની સામે કટાક્ષ એ સાધુ સંસ્થાને મૂળથી ઉખેડી નાખવાની વૃત્તિમાંથી જન્મેલી કુભાવના છે; તેની સામે યુવકોને ઉસ્કેરીને ન અટકતાં ધર્મક્ષેત્રમાં રાન્યસત્તાને પણ મદદે બોલાવે છે.

રાન્યસત્તાને મદદે બોલાવવાનું કારણ તો સમાજમાં તેમનું કોઈ સાંભળતું નથી, કેમકે સમાજનો ચાહ અને વિશ્વાસ તેમણે મેળવેલા નથી. એ જણાય છે.

“ જે રાન્યપદ્ધતિ પ્રજાના હિત અને વિકાસ ધ્યાનમાં રાખીને ચલાવવામાં આવતી હોય તેને ધાર્મિક બાબતોમાં હાથ નાંખ્યા સિવાય છુટકો નથી. ” આમ કહીને રાન્યને ધાર્મિક બાબતોમાં હાથ નાંખવા નોતરે છે.

આવી કઈ રાન્યપદ્ધતિ છે? તેનો તેમણે નિર્દેશ કર્યો નથી. આર્થ પ્રજાનું સ્વરાન્ય તો દૂર છે “ આજે શહેનશાહને આપણે ભૂલતા જઈએ છીએ. ” “આપણા દેશમાંથી પરદેશી સત્તા દૂર થવી” વિગેરે શબ્દોથી પરદેશી સત્તાની ધુંસરીમાંથી નીકળી જવાને યુવકોને કટીબદ્ધ થવાનો ઉપદેશ આપે છે. દેશી રાન્ય પદ્ધતિ ધ્વિટિશ રાન્યપદ્ધતિ કરતાં સારી હોવાની તેની માન્યતા છે કે નહિ? તે પણ તેમણે જણાવેલ નથી.

તેથી માત્ર વડોદરા રાન્યના દીક્ષા નિયામક કાયદાને પોતે ટેકા આપ્યો છે તેથી અને ધાર્મિક હક્કોની બાબતોમાં ચેન કેન પ્રકારે ડખલ પહોંચાડવાનો ઉદ્દેશ હોવાથી માત્ર રાન્યસત્તાની દરમ્યાનગીરિ નોતરે છે. આમ જોતાં તેનું ભાષણ પરસ્પર વિરોધી વિચારોનો ખીચડો હોવાનો પણ એક પુરાવો છે.

સાધુઓ ત્યાગી અને મુમુક્ષુ જીવન છોડી દે, ત્યાગનો ઉપદેશ છોડી દે અને મુનિનો વેશ છોડી દે પછી જૈન સાધુ તરીકેનું અસ્તિત્વ જગતમાં કેવી રીતે રહે છે? અર્થાત્ જગતમાંથી તે સંસ્થા તદ્દન ભૂસાઈ જાય છે. જો કે એમ બનવાનું નથી. પરંતુ માત્ર આવા માણસોની ઉચ્છંખલતા બહાર આવવા સિવાય તેનો કશો અર્થ નથી.

સાધુ તત્ત્વની વિદ્યમાનતા એટલે જ દેવ અને ધર્મ તત્ત્વની વિદ્યમાનતા. કારણ કે દેવ અને ધર્મને ઓળખનાર એ તત્ત્વ છે. એ એક જ તત્ત્વ બોલતું ચાલતું છે. સાધુ સંસ્થા

અંધ એટલે આખો જૈન ધર્મ જગતમાંથી અંધ. આ રીતે આ ત્રણ તત્ત્વોના મૂલોચ્છેદની વાત ભાષણમાં સીધી કે આડકતરી, એક યા બીજા શબ્દોમાં કરી છે, અને તેની સામે યુવકોને જુદી જુદી રીતે ઉત્કર્ષા છે. માટે જ આ ભાષણ ધર્મનો મૂલોચ્છેદ કરનાર છે, એમ કહેનારા તદ્દન વ્યાજબી અને પ્રામાણિક છે.

૭ “જૈન ધર્મ વિષેની આપણી સમજ અને અહિંસા” વિષે—

એ બંનેની વ્યાખ્યામાં અનેકાંત અને અહિંસા શબ્દોને ખોટા અર્થમાં સમજીને તે બંનેને બળતા સ્વરૂપમાં લઈ જઈ જૈન ધર્મના સ્વરૂપને જ ફેરવી નાંખીને ધર્મના ગુણ દોષની વિવેચના જ કોઈ જુદા માર્ગ તરફ ધસડી જાય છે, અને જૈન ધર્મને મહાન અન્યાય પહોંચાડે છે.

ભાઈ પરમાનંદ વંશ વારસાથી જૈન હોઈ જૈન ધર્મની જે વ્યાખ્યા તીર્થંકરો, ગણુ-ધરો, જ્ઞાની આચાર્યોએ કરી છે અને આજ સુધી ચાલી આવેલ છે, તેમાં કોઈ પણ પ્રકારના આધાર વિના માત્ર કલ્પિત વ્યાખ્યા કરવાનો તેને અધિકાર નથી. અને જે વ્યાખ્યા અને વહીવટ અત્યારે ચાલ્યા આવે છે તેને તે પોતે પણ અત્યારના જૈન તરીકે માનવાને અંધારેલ છે. વહીવટમાં થોડા સુધારા વધારા સૂચવી શકે છે, પણ તેના મૂલોચ્છેદની વાતો જૈન કરી શકતા નથી. જે તે એવી વાત કરવા બહાર પડે અને તેમને સુધારવાની કાશીશ કરવા છતાં ન સમજે તો ધર્મ, શાસન અને પોતાના સંતાનોના હિત ખાતર તેની સાથે સંબંધ ન રાખવાનો હક જૈનો ધરાવી શકે છે.

આપણી સમજ, એટલે કોની સમજ? માત્ર યુવકોની કે તમામ જૈનોની ? આપણી શબ્દ શા ઉદ્દેશથી મુક્યો છે ? તે વિચારવા જેવું છે.

પોતાની સમજ પ્રમાણે જૈન ધર્મની વ્યાખ્યા કરીને તે માપ પ્રમાણે ધાર્મિક પ્રવૃત્તિઓનું ગુણદોષપાણું ઠરાવવાની ધારણાથી જૈન ધર્મની વ્યાખ્યા બદલીને મનમાનતી વ્યાખ્યા કરવા માટે એક આખો પેરેગ્રાફ આપવામાં આવ્યો છે. રૂપાંતર સૂચવીને મૂળ વસ્તુનો નાશ કરવાની ચાલબાજીના પ્રયોગની અજમાયશનો આ પણ એક પ્રકાર છે. જૈન ધર્મ અનેકાંત દર્શન છે. એ સૌને કબૂલ છે. પણ તેની વ્યાખ્યા અને વ્યવસ્થા પણ વ્યવસ્થિત છે. તેને અનુસરીને સૌને તે કબૂલ છે.

પરંતુ હાલમાં—ગમે તેમ બોલવું, ગમે તેમ વર્તવું, ગમે તે શબ્દોનાં ગમે તે અર્થ ફેરવા, ગમે તે પ્રવૃત્તિને ગમે તે રૂપમાં સમજવી, અને તે પણ અપેક્ષાવાદ પ્રમાણે નહિ પણ પોતાને જેમ ફાવે તેમ, તે બધું અનેકાંત દૃષ્ટિથી સાચું જ છે, એમ ઠરાવવા માટે જૈન ધર્મના અનેકાંત સિદ્ધાંત સાથે લાગેલા અનેકાંત શબ્દોના ઢાલ તરીકે ઉપયોગ કરવામાં આવે છે. આમ એક તરફથી જૈન ધર્મની સ્તુતિ થાય છે, અને લોકોને આંજી એવા શબ્દોની ઢાલ ધરી ગમે તેમ બોલી શકાય છે, વર્તી શકાય છે.

પછી—જૈન ધર્મના આધ્યાત્મિક જીવનને લગતો ઉપદેશ—નકામો છે, એમ ઠરાવીને “જીવન વિજ્ઞાન વિષે આપણે જાણતા નથી.” એમ કહી જૈન જીવનમાંથી છુટા થવા સૂચવે છે.

ખરી રીતે જીવન વિજ્ઞાન એટલેજ ધર્મ, અને ધર્મ એટલેજ આધ્યાત્મિક જીવન. પણ તેનો ઉપદેશ આપવાની જરૂર નથી. આમ કહીને જૈન ધર્મની પોતાને મન ફાવતી વ્યાખ્યા કરી તેનેજ જૈન ધર્મના આદેશ તરીકે જ્યારે એ ભાઈ સમજે છે, ત્યારે તેના માનસની ખરી ભૂમિકા બરાબર જણાઈ આવે છે.

પરાપૂર્વથી સંપૂર્ણ વિચારણાને અંતે વ્યવસ્થિત થયેલા જૈન ધર્મના આચારોના મૂળ તત્ત્વ અહિંસા વિચાર ઉપર ટીકા કરીને તેને જુદા સ્વરૂપમાં પલટો આપે છે.

જૈન દર્શન અનેકાંત દર્શન છે પણ તેની વ્યાખ્યા અવ્યવસ્થિત અને ફાવે તેમ કરવાની નથી. અનેકાંત શબ્દનો પણ અર્થ સમજ્યા વિના તેવા જૈન દર્શનના પ્રધાન શબ્દના આશ્રય નીચે માત્ર ગમે તેવી પ્રવૃત્તિના બચાવ શોધવા એ જ અપ્રમાણિકતાનો નમુનો છે.

૮. ખોટા બચાવ

ધારાશાસ્ત્રીઓનો ધર્મશાસ્ત્ર અને ધાર્મિક ક્ષેત્ર વિષય ન હોય એ સ્વભાવિક છે. છતાં તેઓ ખોટા બચાવ ખાતર કહે છે કે “ભાઈ પરમાનંદના ભાષણમાં જૈનધર્મના મૂળ સિદ્ધાંતો સામે કાંઈ પણ કહેવામાં આવ્યું જણાતું નથી.” “એવું કાંઈ છેજ નહિ” એમ બેધડક કહેવાને બદલે “જણાતું નથી.” એ શબ્દો જ તેઓનો બચાવ લુલો છે, એમ સાબિત કરે છે.

જૈન સિદ્ધાંતો એટલે નવતત્ત્વ, સાત નય, સમ્મભંગી વિગેરે આગળ કરીને તેની વિરૂદ્ધ કાંઈ પણ બોલેલ નથી એમ કહીને ભાઈ પરમાનંદનો બચાવ કરે છે.

પરંતુ, એ તત્ત્વોના પ્રતિપાદક, પ્રચારક અને તેમાંથી પ્રવૃત્તિ નિવૃત્તિના ઉપદેશ આપનાર ગુરુતત્ત્વ અને તે સાથે જોડાયેલ દેવ અને ધર્મતત્ત્વ એ જૈનધર્મના મૂળતત્ત્વોનો તો સમૂળ ઉચ્છેદનો તો ઉપદેશ તેણે આપ્યો જ છે. તે ઉપર સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યું છે. પછી કયું તત્ત્વ ટકે છે ? જો કે મૂળતત્ત્વો ઉપર પણ આડકતરો હા તો કરેલો જ છે. શાસ્ત્રાગ્રાઓ માનવાની ના પાડી છે. અને વિજ્ઞાનની તરફેણ કરીને જૈનશાસ્ત્રના એ મૂળતત્ત્વો સામે પોતાની અશ્રદ્ધા પ્રગટ કરી છે. વિજ્ઞાનની સ્તુતિમાં જૈન તત્ત્વજ્ઞાનની આડકતરી નિંદા છે. એકની સ્તુતિમાં બીજાની ગર્ભિત રીતે નિંદા કરી શકાય છે. એ ભાઈના આજના માત્ર ઉછરતા અને અપૂર્ણ વિજ્ઞાન સાથે ત્રિકાળઆધિત જૈન તત્ત્વોની રીતસર તુલના કરી હોત તો વિજ્ઞાનની સ્તુતિને બદલે જૈન તત્ત્વોની નિંદા તરફ નજ દોરાત. પરંતુ એ તુલના સામાન્ય અભ્યાસથી આવી શકતી નથી. સારાંશ કે-સંદિગ્ધ અને અપૂર્ણ આજના વિજ્ઞાનની સ્તુતિ કરીને જૈન ધર્મના તત્ત્વજ્ઞાન તરફ પણ કટાક્ષ કરવાનું તેણે છોડ્યું નથી.

તેથી ધારાશાસ્ત્રીઓના નિવેદનમાં એ બચાવ લુલો અને પક્ષપાત શુદ્ધિમાંથી જન્મેલો છે.

૯ ખરી દિશા.

દેશ કે ગ્રંથના હિતને માટે તેના આરોગ્ય, ધાર્મિક, આર્થિક, નૈતિક જીવન વિગેરે માટેની ઉપયોગી વિચારણા કરવા સામે કોઇને વાંધો નથી. તેવી વિચારણાને અવકાશ છે તેની

જરૂર પણ છે. સૌને પોતાનું હિત વ્હાલું હોય છે તેમજ દેશનું કે પ્રજાનું સાફ થાય તેવી ચાહતા સૌને હોય છે. પણ યોગ્ય વિચારણા, સેવાવૃત્તિ, સૌનું સાંભળવું, પરસ્પરના મનનાં સમાધાન વિગેરે ઉપાયોની જરૂર છે. તેજ ઉપાયો કાર્યસાધક થઈ શકે છે. તેને બદલે બળવા જગાડવા, ક્રાંતિ કરવાનો ઉપદેશ, એ સાચી સેવાની ધગશનું લક્ષણજ નથી. કેવળ અજ્ઞાન અને બાળક ભુદ્ધિ તથા માત્ર તોફાની વૃત્તિજ છે.

સાચી સેવાની ધગશવાળો બાંધછોડ કરીને પણ પોતાની સેવાનું ક્ષેત્ર ન છોડે, પોતાનું ધાર્યું ન થયું એટલે તેમાંથી ભાગે, તે નબળામાં નબળો અને માત્ર ખોલકણોજ માણસ ગણાય છે. ભાઈ પરમાનંદની જૈનો પ્રત્યે ખરી સેવાવૃત્તિ હોત તો નમ્રતાથી જણાઈ આવત. ખરો સેવક લાત મારનારના પણ પગ પાંપાળે છે, ને સેવા કરે છે. વિરોધ ટાળે છે. સેવાના પાઠ બુદ્ધાજ છે.

૧૦ પ્રકીર્ણ.

૧. દીક્ષા પ્રતિબંધક કાયદો થવામાં મુનિરાબ્દેનો ઉંમરવિષયક મતભેદ કારણ છે. મુનિરાબ્દેમાં મતભેદ ન હોત તો યુવકો આકાશ-પાતાળ એક કરત, તો પણ કાંઈ પણ બની શકે તેમ નહોતું. છતાં કુસંપને પરિણામે આવેલા આ ખોટા પરિણામને સાફ માનીને તેનો યશ પોતાને માથે લેવામાં ભાઈ પરમાણંદની કે યુવકોની પ્રામાણિકતા નથી.

૨. “મહાવીર જૈન સમાજ” એ શબ્દોમાં લગ્નક્ષેત્ર વિસ્તાર જેવા સાંસારિક કાર્ય સાથે પ્રભુ મહાવીર જેવા મહાન ત્યાગી પરમાત્માનું નામ બોલી તેનું અપમાનજ કરવામાં આવ્યું છે.

૩. એક તરફ ભાઈ ભાઈ વચ્ચે વેર ઝેર ખાતર તીર્થો અને મંદિરોને જતા કરવાની વાત કરવી અને બીજી તરફ બળવા જગાડવાની વાત કરીને ભાઈ ભાઈ વચ્ચે ભયંકર અશાંતિ ઉત્પન્ન કરવી, એ પરસ્પર વિરોધી વાતો છે. જો કે ભાઈ ભાઈ વચ્ચે વેરઝેર ખાતર મંદિરો અને તીર્થોને જતા કરવાની વાતમાં મુખ્ય વાત તો વેરઝેરના બાના નીચે તે વસ્તુઓને છોડી દેવાનું સૂચન છે, કેમકે તે વસ્તુઓ તરફ તેમનો અણગમો અસાધારણ ખનિત થાય છે.

માતા, પુત્રી, બહેન કે પત્ની કે જેમના શરીરો આપણા શરીરોની જેમજ માત્ર હાડકાં, ચામડી, લોહી, માંસ અને મળ મૂત્રથી બનેલાં છે તેની પણ કદાચ કોઈ પોતાનો કુટુંબી કે જાતભાઈ છેડતી કરે, કે સમજાવ્યા છતાં પણ ઉપાડી જાય કે એવું તોફાન કરે, તો શું ભાઈ પરમાનંદ ભાઈ સાથે વેરઝેર ન થાય તે ખાતર તે બધું જતું કરવાની મનોવૃત્તિ ધરાવે છે કે? જો પોતાના માન્ય કે પ્રિયજન ખાતર તેઓ તેમ કરવાની ઉદાર વૃત્તિ (?) રાખી શકતા નથી, તો પછી જૈનોને પોતાના જીવનપ્રાણ સમાન મંદિરો અને તીર્થોનો એમને એમ ત્યાગ કરવાના ઉપદેશની અસર શી થાય છે?

૧૧ દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવ :

આપણા દેશની હાલની સ્થિતિ જોતાં ભાઈ પરમાનંદનું ભાષણ દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવનો વિચાર ક્યાં વગરનું છે. જો તેમણે દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવનો વિચાર કર્યો હોત તો

આટલી અશાંતિ ન થતે. તેમના આ ભાષણું ક્ષેત્ર અમદાવાદ નહોતું. સંપત્તિ જરૂરના કાળમાં આવા વિચારોની અગત્ય નહોતી. પોતાનું અલ્પ સામર્થ્ય અને શ્રોતાની સામાન્ય સ્થિતિ જોતાં દ્રવ્યો પણ તેવા નહોતા; અને પરિસ્થિતિ આમ બળવા જગાડી કામ કરવાની નથી. એટલે ભાવ પણ તેવા નથી. છતાં ઉછીના લીધેલા વિચારોથી ભાઈ પરમાનંદદાસ આમ કાચું કાપી બેઠા છે. એને પરમાનંદ માન્યો છે. જેની સેવાભાવના ખરી હોય, તે બળવાનો ઉપદેશ ન આપે. જન સમાજની સાથે રહીને, તેમાં રહીને તેની સેવા કરે. “નાત જાત અને સંપ્રદાયના કોશેટામાંથી નીકળી જાઓ” એમ કહે છે. પણ સેવકથી નીકળીને ભગાય જ નહિ. નીકળીને ભાગે, તો તેનામાં સેવાવૃત્તિ જ નથી. ખાલી બળુગાં છે એમ સાબિત થાય છે.

૧૨ દયામણી લાગણીનો હથિયાર તરીકે ઉપયોગ.

ધર્મની ઢાલ નીચે ચાલતો અન્યાય દૂર કરવાને વેશની પાછળ ભજવાતા નાટકને ઉઘાડા પાડવા સામે અને યોગ્ય વિચારણા અને સુધારણા સામે કાંઈને વાંધો નથી. પણ તે સર્વ ધર્મ અને તેના તત્ત્વોના રક્ષણની દૃષ્ટિથી થવા જોઈએ. નહિ કે ધર્મ અને તેના તત્ત્વોનો નાશ કરવાની બુદ્ધિથી કે માત્ર આવા બહાનાઓનો હથિયાર તરીકે ઉપયોગ કરવાની દૃષ્ટિથી ધર્મનો નાશ કરવાની ઉચ્છેદક વૃત્તિથી તો ધર્મમાં અને તેના આચરણ કરનારાઓમાં ખામી જોવાનો કાંઈને પણ ભેશ માત્ર હક્ક નથી. અને તે રીતે જોવા દેવાની જરૂર પણ નથી. તેમજ તેવી દુષ્ટ વૃત્તિથી છિદ્ર જોનારને હર પ્રકારે રોકવાની જરૂર છે.

જન સમાજ સામે તેવા છિદ્રો મુકીને પોતાની વૃત્તિ તેમાં સુધારો કરવાની જણાવી જન સમાજનું વલણ પોતાની તરફ ખેંચી લઈ. પછી મૌલીક સુધારણાની વાત કહી મૂલોચ્છેદ કરવાની વૃત્તિ હોય છે. માટે ભૂલો કે ખામીઓ તેઓના હથિયાર રૂપ ન અને તેની સાવચેતી રાખવાની પુરી જરૂર છે. આપણે સાધક વૃત્તિથી આપણી ભૂલો ચોક્કસ જોઈએ, તે સુધારીએ, તે સુધારવા થોડી ઘણી અચકામણી પરસ્પર થાય તે પણ વહોરી લઈએ, પણ શાંતિના હિમાયતી અગભગતોની ઉચ્છેદક વૃત્તિના હથિયાર ન બનવા પ્રજાને સવેળા ચેતવવામાં આવે છે.

બેકારી, ત્રણેય શ્રીરકાઓમાં સંપ, ગરીબોનો ઉદ્ધાર, સ્ત્રીઓની દુર્દશા મટાડવી વિગેરે દયામણી લાગણી ભર્યા ઉપદેશો માત્ર, પ્રજામાં ધુસવાના હથિયાર રૂપ છે. આપણે એ મૂળ પ્રશ્નો સામે તેના ખરા અર્થમાં વાંધો ન લઈએ પરંતુ તેવી વાતોનો માત્ર મૂળોચ્છેદના હથિયાર તરીકે ઉપયોગ રોકવો જોઈએ.

બેકારી દૂર કરવાનું તેમના હાથમાં છે જ નહિ; વર્ષોથી ખૂમો પાડવા છતાં તેમાં તેઓ કાંઈ પણ કરી શકેલ નથી. કરવા જેવા રસ્તા જ હજૂ તેઓએ લીધા નથી. ત્રણેય શ્રીરકાની એકતા પણ સર્વની સાથે સેળભેળના ખ્યેય તરફ લઈ જાય છે. જેથી પરિણામે આર્ય પ્રજા તરીકેનું અને જૈન તરીકેનું પણ આપણું વ્યક્તિત્વ જગતમાં ભૂંસાય એવા માર્ગ ઉપર લઈ જવા માટે છે: આગળ તેજ બોલે છે કે “જાતિ, જ્ઞાતિ, અને સંપ્રદાયના કોશેટામાંથી

નીકળી જાયો.” ત્રણેયની એકતા કર્યા પછી, હિંદુઓ હિંદુની એકતા કરો, પછી હિંદુ મુસલમાનની એકતા કરો, પછી દુનિયાના સર્વમાનવ સાથે એકતા કરો.” કાશિટામાંથી નીકળવાના ઉપદેશનું આ અંતિમ તાત્પર્ય છે. સ્ત્રીઓની દુર્દશા મટાડવાની વાત પણ તેવી જ લલચામણી છે. પણ સ્ત્રી વર્ગને હાથમાં લઇને તેમાં સ્વતંત્રતાને નામે સ્વચ્છંદ પ્રેરીને હિંદુ જાતિની સ્ત્રીઓની નીતિરીત અગાડીને હિંદુ પ્રજાનો રક્ષક મહાન કિલ્લો તોડી પાડવાની વૃત્તિ છે. આપણે આપણી મા-બહેન-પત્ની-પુત્રીના હિત સમજીએ છીએ. તેના ભલા માટે રાજ હોઈએ છીએ અને લઈ શકાય તેટલી સંભાળ લઈએ છીએ. સ્ત્રી અને પુરુષ વચ્ચેનો કુદરતી ભેદ કાઢી પણ ભાંગી શકાય તેમ નથી. શક્ય સાધનો અને સંજોગોમાં પ્રજા પોતાનાથી બનતું કરે છે. પ્રજાના સંજોગો જ કેટલાક વિષમ હોય તો તેનો ભાગ સ્ત્રીઓને પણ મળે એ સ્વાભાવિક છે. ગીતામાં અર્જુનને ઉપદેશ આપતાં શ્રી કૃષ્ણ કહે છે કે “આ પ્રજાનો નાશ ન થાય માટે આ લડાઈ લડવાની છે. કારણ કે કૌરવોમાં અન્યાય છે અને પ્રજામાં અન્યાય પેસે તો અનુક્રમે સ્ત્રીઓ બગડે અને પ્રજાનો નાશ થાય.” માટે આ લડાઈ લડવાની જરૂર છે વિગેરે અર્થાત્ કાંઈ પણ પ્રજાનો નાશ કરવો હોય તો તેની સ્ત્રીઓમાં બગાડો ઉત્પન્ન કરવાથી તે પ્રજા નાશ પામે. સ્વતંત્રતા અને હક્કની વાતો કરી સ્ત્રીઓને ઉશ્કેરી તેમની નીતિરીત ઢીલી કરવાની રચનામાં કાંઈ તરવ દેખાતું નથી. પરંતુ પ્રજાના સમૂહોચ્છેદનું એ હિલચાલને એક હથીયાર બનાવવાનું યોગ્ય નથી. વખતો-વખત પસાર થતા કાયદાઓના બાર નીચે આખી પ્રજા દિવસે ને દિવસે ગોડવાતી જાય છે. તેમાંથી સ્ત્રીઓ કઈ રીતે છટકવાની હતી. પણ સ્વતંત્રતા અને હક્કોના મીઠા શબ્દોમાં સ્ત્રીઓને ભોળવીને પુરુષો સામે, કુટુંબીઓ સામે, હિંદુ ધર અને સંસાર વ્યવહાર સામે ઉશ્કેરીને આપણા સાંસારિક જીવનમાં કુસંપ અને અથડામણી ઉત્પન્ન કરી વિનાશ તરફ લઈ જવાના વિચાર સિવાય બીજું કાંઈ પણ જણાતું નથી. સ્ત્રીઓની પવિત્રતા અને સ્વમાનની રક્ષા માટે હિંદુઓ જે કાળજી ધરાવે છે તેના પ્રમાણમાં જગતની કાંઈ પણ પ્રજા ધરાવતી થવાને હજી વખત લાગશે.

૧૩ શાંતિ અને સેવાનો વાસ્તવિક માર્ગ

અમે નથી ઈચ્છતા કે ભાર્ગવ પરમાનંદ સંઘ બહાર મુકાય. યોગ્ય સમજૂતીથી, ડાહ્યા માણસોની યોગ્ય સલાહથી બધું યથાયોગ્ય પરીણામ આવી શકે છે. પરંતુ ખોટી જીદ અને પક્ષપાતી વલણ હંમેશા અનિષ્ટ પરિણામનું જનક નિવડે છે. શ્રીમાન અમદાવાદના નગરશેઠની ન્યાયપ્રિયતા અને નિર્ભય કર્તવ્યશક્તિ માટે અમને માન ઉત્પન્ન થયું છે. તેથી નિષ્પક્ષપાતપણે દયાણ કે લાગવગ કે કોઈ પણ પ્રકારની આજુબાજુની અસર વીના જે યોગ્ય હશે તેજ કરવાના પોતાના વિચારને મક્કમપણે વળગી રહ્યા છે, તેને અમે ખાસ અભિનંદીએ છીએ. વાસ્તવિક રીતે જીદી બનવા બનાવવાને બદલે સંઘમાં શાંતિ માટે અને ધર્મ તરફનો આદર બતાવવા માટે પણ ભાર્ગવ પરમાનંદને સમજીવીને તેમના ભાષણમાંના અશાંતિકારક અને ધર્મવિરુદ્ધના ભાગ માટે યોગ્ય વ્યવસ્થા કરાવીને તેનો નિષ્પક્ષપાત અચાવ એજ શાંતનો અને સેવાનો યોગ્ય માર્ગ ગણાય.

૧૪ ભાષણને સંપૂર્ણપણે સમ્મતિ નથી.

નિવેદન કરનારા લખે છે કે - તેમના દરેક વિચારો સાથે અમે સંપૂર્ણપણે સમ્મત છીએ એમ કહેવાની મતલબ નથી. કયા ભાગ સાથે સમ્મત નથી એ જો તેઓએ

બહાર પાડ્યું હોત તો, જૈન સંઘનું કામ ઘણું સરળ થાત. જે કે તેઓ જૈન તરીકે પોતાને જાહેર કરે છે, એટલે બાપણમાં જૈન ધર્મને ઉચ્છેદનારા ભાગ સાથે સમ્મત ન જ હોઈ શકે. પણ તે ભાગ સ્પષ્ટ બહાર પાડ્યો હોત, તો જનતા બરાબર સમજી શકત.

૧૫ મૌલિક વિચારણાનો શબ્દ છળ.

નિવેદનકારો-આચારો અને વિચારો મૌલિક વિચારણા માંગે છે. વિચારણામાં કદાચ મતભેદને અવકાશ ન ગણીએ, પણ ભાઈ પરમાણુદ તો ચર્ચા અને દલીલોને અવકાશ નથી એમ જણાવીને સીધો બળવો અને હલ્લો લઈ જવાની વાત કરે છે. તે ભાગ નિવેદનકારો છુપાવીને માત્ર વિચારણાની વાતને આગળ કરી શબ્દ છળ કરે છે. જે ન્યાય માંગે નથી.

૧૬ આપણું સૌનું જૈન તરીકેનું કર્તવ્ય

જો આપણે સમાજનું હિત યાદતા હોયએ તો શાંત ભાવે વિચારણા કરીને સમાજ હિતનાં કામો કરીએ, મતભેદો દૂર કરીએ. વિચારણાને, સુધારણાને જરૂર અવકાશ છે. સમાજને સારા કામોની ખાસ જરૂર છે, પરંતુ આવા આવા પ્રસંગો વર્ષોથી આપણને કર્તવ્ય ક્ષેત્રમાં કેન્દ્રિત થવા દેતા નથી. આવા પ્રસંગો પક્ષપાત કરવાથી અંતર વધતું જાય છે. સમાજ માટે ગમે તેટલી વાતો કરવા છતાં કામ પણ કરી શકાતું નથી. શાસનના અને પોતાના આત્માના હિતની દૃષ્ટિથી આવા વિરોધક પ્રસંગો ઉત્પન્ન ન થાય, તે ઇચ્છવા યોગ્ય છે. સમય બારીક છે, છતાં જુદો ચોતરો જમાવવામાં અને પક્ષાપક્ષી મળખૂત બનાવવામાંથી હજુ વર્ષો થયા ફારગત નથી થયા, તો સમાજના હિતના કામો કરવાનો વખત ક્યારે આવશે ?

૧૭ સુખલાલજીને.

વારસાથી પણ શરીર, આકૃતિ, વર્ણ, ટેવો, સંસ્કાર, મિલકતો, અધિકાર અને ધર્મ વિગેરે મળે છે. એ જગન્નહેર અને સિદ્ધ વસ્તુઓ ન સ્વીકારવામાં ગાઢ અજ્ઞાન રહેલું છે. અને સાચા અર્થમાં કોને કેવું માન આપવું કે ન આપવું ? એ એક જાતનો ધર્મડ જણાય છે. અમદાવાદ અને અમદાવાદના નગરશેઠ કુટુંબની જૈન સંઘની સેવાઓ અનેક છે. પણ ઉલ્લૂકપક્ષિને સૂર્યનાં તેજનો પરિચય કે પરીક્ષા સહજ રીતેજ ન હોય, તેથી તેની વિચારણા અસ્થાને છે.

નિષ્પક્ષપાતી માણસ ન્યાયસરની કોઈપણ ફરજ બજાવવામાં હમ્મેશાં મદદગારજ હોય છે, કદાચ-કેટલાક અંગત સંજોગોથી તેમ ન બની શકે તો મૌન તો સેવેજ. અન્યથા પક્ષપાતી બુદ્ધિ સિદ્ધજ થાય છે. નિષ્પક્ષપાતીની વાત ધ્યાન આપવા લાયક છે. અન્યથા તે ઉપેક્ષજ છે.

તાત્ત્વિક ધર્મ એટલે જૈન સિદ્ધાંત શૈલિથી નિશ્ચય ધર્મ, નિશ્ચય ધર્મ અને વ્યવહાર ધર્મ: એ બે પ્રકારના ધર્મો પરસ્પર સાપેક્ષ હોય ત્યાંજ જૈનત્વ છે. અને તે બન્નેય પરસ્પર

નિરપેક્ષ હોય તો તે બન્નેય નિષ્પ્રાણ ગણાય છે. જેમ વ્યવહાર નિષ્પ્રાણ હોઈ શકે, તેમ નિશ્ચય પણ એ રીતે નિષ્પ્રાણ હોઈ શકે.

ત્રિકાલાબાધિત પરસ્પર સપ્રાણ નિશ્ચય ધર્મ અને વ્યવહાર ધર્મનો કોઈ પણ કાળે કોઈ પણ તીર્થંકર પરમાત્માએ, ગણધર ભગવંતાએ, કે પૂર્વના જ્ઞાની આચાર્યોએ વિરોધ કર્યોજ નથી, કરે પણ નહીં. તેથી પરમાત્મા મહાવીરદેવ અને તેમના અનુયાયિ પૂર્વના કોઈ પણ આચાર્યો અધાર્મિક ઠરતા નથી, સાપેક્ષ વ્યવહારને પણ તેઓએ અવશ્ય સ્થાન આપેલું છે અને તે ધર્મનું-જૈનત્વનું અંગ છે. તેને ઉડાવનારા અધાર્મિક સિદ્ધ છે.

વ્યવહારિક ધર્મના વિરોધમાં નિશ્ચય ધર્મનો વિરોધ આવી જાય છે. અને નિશ્ચય ધર્મના વિરોધમાં વ્યવહાર ધર્મનો વિરોધ આવી જાય છે. પૂર્વના મહાપુરુષોએ નિષ્પ્રાણ વ્યવહારનો વિરોધ કર્યો હોય, તેમ નિષ્પ્રાણ-અતાર્ત્વિક-નિશ્ચયનો પણ વિરોધ કર્યો હોય છે.

ભાઈ પરમાણુંદના ભાષણમાં વ્યાવહારિક ધર્મનો વિરોધ છે, એમ આડકતરી રીતે પણ કબુલ કરવામાં આવ્યું છે. તેથી તેની સાથે સંબંધ ધરાવતા નિશ્ચય ધર્મનો પણ વિરોધ કબુલ થઈજ જાય છે.

પરંતુ ખરી રીતે ભાઈ પરમાનંદે નિશ્ચય કે વ્યવહાર એવા ધર્મના ભેદો પાડ્યા વિના સીધો ધર્મના મૂળમાં જ ધા કર્યો છે. અને તેની સામે બળવો જગાડવા ઉશ્કેરણી કરી છે. તાર્ત્વિકધર્મ અને વ્યવહાર ધર્મ: એવા ભેદો આગળ કરીને મદદે દોડી આવવામાં કેવળ પક્ષપાત બુદ્ધિ સ્પષ્ટ તરી આવે છે.

જૈન તત્ત્વ શૈલિ અને તેની ચાલુ પરિસ્થિતિ ન સમજનાર સેંકડો જન્માન્તરો સુધી શાસ્ત્રો ભણે તો પણ રહસ્ય મળી શકતું નથી. ત્યારે ખીજની બુદ્ધિ ઉપર અધશ્રદ્ધાથી આધાર રાખવો પડે છે. તેવી વ્યક્તિઓ સાથે ચર્ચામાં ઉતરવું એ વાસ્તવિક રીતે નિષ્ફળ પ્રયત્ન છે. છતાં તેમને પોતાને પોતાનો સાચો ખ્યાલ આવે એ ખાતર પદ્ધતિસર ચર્ચા કરવા માટે હર પ્રસંગે તૈયાર રહેવામાં અમે અમારી ફરજ સમજીએ છીએ.

જૈન શૈલિ અને તેની વર્તમાન પરિસ્થિતિ બરાબર સમજનાર કોઈ પણ વ્યક્તિ સાથે કોઈ પણ અનુકૂળ વખતે ભાઈ પરમાનંદનું ભાષણ જૈન ધર્મથી વિરોધી છે, એમ પદ્ધતિસરની લેખિત કે બહાર ચર્ચાથી સાબિત કરવું બિલકુલ મુશ્કેલ છેજ નહીં.

પરસ્પર સાપેક્ષ તાર્ત્વિક-નિશ્ચય ધર્મ અને વ્યવહાર ધર્મને ધ્યાનમાં રાખીને યોગ્ય સુધારણા કરવા સામે કોઈનો પણ લેશમાત્ર મતભેદ છેજ નહીં. પણ યોગ્ય સુધારણાને બદલે ધર્મના મૂળમાં ધા કરવાની વાત પણ સાંભળી શકાય નહીં, તો પક્ષ તો કેમજ કરી શકાય ? મૌલિક સંશોધન, બળવો, ક્રાંતિ વિગેરે ભાઈ પરમાણુંદના શબ્દોમાં મૂલો-ચ્છેદકવૃત્તિ ભરી છે. જેથી તે નિઃસંશય ધર્મવિરોધ છે. રહેજ પણ વિચારીને ભાષણ વાંચવાથી સહજમાંજ સમજાય તેમ છે. તેનો વાસ્તવિક રીતે કોઈપણ બચાવ કરી ન શકે.

તાર્ત્વિક વ્યવહારની વાત પ્રસંગે નિષ્પ્રાણ વ્યવહાર શબ્દ મૂકવો એ દંભનો એક પ્રકાર છે. યોગ્ય ફરજ બજાવતાં ભવિષ્યમાં શું થાય, તે મનસ્વી પુરુષો વિચાર કરતા નથી. છતાં, શું થશે ? તે તો થયેજ જોવાય. ત્રિકાળજ્ઞાની વિના કોઈકના જ ભવિષ્ય સાચાં પડે છે.

વિવિધ જૈન સંસ્થાઓનો નાશ નાશ આણવાની વાત ખોટી છે. સપ્રાણ સંસ્થાઓનો નાશ કરવાથી પણ થવાનો નથી અને નિષપ્રાણનો નાશ થયા વિના રહેવાનો નથી. તેથી તે આણવાનો માર્ગ ખુલ્લો કરવાનો આરોપ અર્થશૂન્ય છે.

સરકાર સામે બાથ બીડવી રહેલી છે, પણ શેઠાઈ સામે બાથ બીડવી મુશ્કેલ છે. કેમકે તે પ્રજાના પ્રાણ સાથે વણાયેલ છે. સરકારે તો આવે ને જાય છે, પણ પ્રજામાં વણાયેલ પ્રજનરક્ષક તત્ત્વો સ્થિર સ્થાયિ રહે છે. છતાં જે કાળે જે બને તે ખરું. તેનો આજ્ઞી આ પ્રસંગે વિચાર નકામો છે. છતાં આજ સુધી આ સલાહ આપવાનો વખત કેમ ન મળ્યો ?

આ આખો કાગળ મોટા મોટા શબ્દો, ગુંચવડીયા વાક્યો, સ્વ મહત્તા, પક્ષપાત, તોચ્છડાઈ, વિગેરેથી માત્ર ભોળી જનતાને ભ્રમણામાં નાંખી ગુંચવવાના એક પ્રયત્ન રૂપ જણાઈ આવે છે.

વાસ્તવિક રીતે આવા પ્રયત્નો ઉપેક્ષ્ય છે, તેથી ન્યાય અને સમતોલ મગજથી પોતાને માથે આવી પડેલી ફરજમાં મક્કમ રહી યોગ્ય માર્ગે આગળ વધવામાં ઈચ્છુ હોય છે. અલબત્ત તેમાં દીર્ઘ દૃષ્ટિને, યોગ્ય વિચારણાને જરૂર મહત્ત્વનું સ્થાન તો છેજ, પરંતુ કર્તવ્યનિષ્ઠા તે સુઝાડેજ છે.

૧૮. કેટલાક સામાન્ય પ્રશ્નો.

૨૭ પ્રશ્નોમાં કેટલાક અસ્પષ્ટ અને અવ્યવસ્થિત છે. કેટલાક પરસ્પર અન્તર્ગત થાય તેવા પુનરુક્તિરૂપ છે. કેટલાક વ્યક્તિગત અને અંગત સ્વરૂપના છે. કેટલાક શ્રી સંઘ સાથે ન લાગે વળગે તેવા અને કેટલાક શ્રી સંઘે ઉપેક્ષા કરવા લાયક, તથા કેટલાક જે તે પ્રસંગ ઉપસ્થિત થયે વિચાર કરવા યોગ્ય છે, છતાં તેમના વિચારવા યોગ્ય ઘણા પ્રશ્નોના ખુલાસા ઉપરના લખાણમાં જુદી જુદી રીતે આવી જાય છે.

અને પ્રજાના હિતને માટે વિચારવા યોગ્ય પ્રશ્નોનો વિચાર સંઘમાં ચાલતોજ હોય છે. આગેવાનો તે વિચારે એ સ્વાભાવિક છે. તેમાં આપણો રીતસરનો સાચો સહકાર લાગે એટલે તે કાર્યોની પણ સફળતા થાય.

જૈન ધર્મ તરફ માન ધરાવનાર સામાન્ય માણસ પણ ભાઈ પરમાણુદંતું ભાષણ જરા શાંતિથી તેમાંના પરચુરણ કટાક્ષો તરફ ઉપેક્ષા કરીને વાંચે તો પણ એકંદર આપોઆપ “તે ધર્મના મૂળને ઉચ્છેદનાર છે.” એમ તેને સ્પષ્ટ જણાઈ આવે તેમ છે. પછી તેમાં સાબિતીઓ આધારો કે વિચાર કરવાનાં ધોરણો ઘટાવી જોવાને સ્થાન રહેતું નથી. ખરી રીતે તે ભાષણને ધાર્મિક કે ધર્મવિરુદ્ધ એવા હળવા શબ્દોથી સંબોધવાને બદલે મારી સમજ પ્રમાણે જૈન ધર્મનાં મૂળનો ઉચ્છેદ સૂચવનાર કહેવાથી તેનું યથાર્થ સ્વરૂપ સમજાવી શકાય છે.

આ ભાષણ ધર્મના મૂળમાં ઘા કરનાર છે. એમ કબુલ કરનારજ તે ભાષણનો વિરોધ કરનારને સત્તા બાબતનો પ્રશ્ન કરી શકે છે. તે પહેલાં સત્તાનો પ્રશ્ન કરવાનો અધિકારજ ઉપસ્થિત થતો નથી.

લાવનગરના સંઘની એક વ્યક્તિ અમદાવાદમાં આવીને અમદાવાદના સંઘપતિને પોતે જૈન તરીકે મળવાની સહયતા પણ બતાવ્યા વિના, તેમની સાથે જૈનોના ભલાના વિચારોની આપલે કર્યા વિના, કેાઇપણ પ્રકારની સત્તાના આધાર વિના ધર્મવિરુદ્ધ ગમે તેમ બોલી ગયા પછી સત્તા અને અધિકારના પ્રશ્નો પૂછવાને ડાહ્યા માણસો ન્યાય કેમ કહી શકશે ? અર્થાત્ ન્યાયની દૃષ્ટિથી જોતાં એ ઉહાપોહ કરવાને અધિકાર જ રહેતો નથી.

ધાર્મિક પ્રતિનિધિત્વવાળી કે બીજી કઇ સંસ્થાઓને જૈન સંઘ સાથે સંબંધ રાખતી ગણવી ? કેની સાથે સીધી યા રીતસરના પ્રતિનિધિ મારફત વાતચીત કરવી ? પોતાની સત્તા કેટલી છે ? તેનો ઉપયોગ કેમ અને કેટલો કરવો ? ફરજના જુદા જુદા વિભાગોમાં કામ કરવાને જુદો જુદો સ્ટાફ રોકવો કે જાતેજ કામ કરવું ? વિગેરે પોતાની અનુકૂળતા તથા કાયદાને લગતા પ્રશ્નો વિચારવાનું કામ શ્રીમાન નગરશેઠ કસ્તુરભાઈ મણીભાઈનું પોતાનું છે. એટલે તે બાબત અત્રે ઉહાપોહ કરવો અસ્થાને છે.

ઉપસંહાર

દેવ, ગુરૂ, ધર્મ એ ત્રણે તત્ત્વો તરફ તેમણે સીધા અને આડકતરા જુદા જુદા પ્રસંગોમાં જુદા જુદા સંબોધી ધા કર્યા છે એટલુંજ નહિ પણ જૈન તત્ત્વ જ્ઞાન સામે પણ આડકતરી રીતે અશ્રદ્ધા પ્રગટ કરી છે.

તેમણે એમ નથી કહ્યું કે—“પૂજન કે અમુક ધર્માચરણ અમુક રીતે કરો છો. તેમાં અવિધિ છે, તેમાં ખામી છે માટે તેને અમુક રીતે સુધારો.” પણ એમ કહ્યું છે કે—એ વસ્તુઓના ઉપદેશની જરૂર નથી, એમ કહીને મૂળ વસ્તુઓજ ઉડાવી છે. અને તેને જીવન બગાડનાર તત્ત્વો તરીકે જાહેર કર્યા છે. વેર ઝેર ન વધે માટે બધું જતું કરે. એમ કહીને મંદિરો અને તીર્થોનો ત્યાગ સૂચવ્યો છે, જે માનવાને જૈનસમાજ બિલકુલ તૈયાર ન જ હોય.

આ નિવેદનના અનુસંધાનમાં હવે પછી પણ ઉપયોગી ખુલાસા કરવાની જરૂર પડશે તે કરીને જનસમાજને આડે રસ્તે દોરાતો અટકાવવાની અમારી ફરજ બજાવીશું.

આવો રત્નચિંતામણિ જેવો જૈન ધર્મ પામીને, ઉત્તમ કુળ સામગ્રી પામીને તેની આરાધના તો દૂર રહી પણ તેના મૂળમાં આગ લગાડવાની આપણા એક ભાઈને આવી બુદ્ધિ સૂઝી તેથી આપણને ખરેખરી દિલગિરી થાય છે.

માનસિક રોગ ઉત્પન્ન કરનારા એવા વિચાર વાતાવરણ અને ઉચ્છેદક વૃત્તિની અસરથી આપણું અને આપણા સંતાનોનું અસ્થિત ન થાય તેને માટે કેટલા સ્થાવચેત રહેવાની જરૂર છે ? તેનું વિશેષ વિવેચન કરવાની જરૂર જણાતી નથી.

ભાઈ પરમાણુંદ અને તેનો ખોટો બચાવ કરનારા આપણા બીજા ભાઈઓને સદ્બુદ્ધિ સુઝે એટલું ધ્વંષીને વિરમીએ છીએ.

મુદ્રક: મગનલાલ બકારભાઈ પટેલ, ધી સૂર્યપ્રકાશ પ્રિન્ટિંગ પ્રેસ,
પાનકાર નાકા—અમદાવાદ

અમદાવાદના શ્રી સંઘે કરેલો ઠરાવ

શા. પરમાનંદ કુંવરજી કાપડીઆ સાથે સંબંધ
રાખવો નહિં

અમદાવાદ (રાજનગર)ના શ્રી સકળ સંઘે શ્રીમાન્ સંઘપતિ નગરશેઠ
કરેતુરભાઈ મણીભાઈની અધ્યક્ષતામાં સં. ૧૯૯૨ ના શ્રાવણ વદ ૭ તા. ૯
મી ઑગસ્ટ ૧૯૩૬ રવિવારના દિવસે સવારના નગરશેઠના વહે એકત્રિત થઈ
નીચેનો ઠરાવ કર્યો છે.

ઠરાવ

“ શા. પરમાનંદ કુંવરજી કાપડીઆએ તા. ૨૦-૬-૩૬ ના
રોજ મળેલ જૈન યુવક પરિષદના પ્રમુખ તરીકે જે ભાષણ આપી
છપાવીને પ્રસિદ્ધ કર્યું છે તેથી સકળ સંઘની લાગણી અત્યંત દુઃખા-
યલી છે; તેથી આજનો મળેલ સકળ સંઘ ઠરાવે છે કે આપણે તેમની
સાથે સંબંધ રાખવો નહિં. ”